

II. Uluslararası Farabi Sempozyumu

“Ahlak ve Siyaset”

Bildiri Özetleri

25 Ekim 2018, Perşembe

14:00 – 17:00

İ.Ü. Rektörlük Mavi Salon

İ.Ü. Rektörlük Mavi Salon

14:00 – 17:00

İstanbul Üniversitesi

*Farabi Avrasya Çalışmaları Uygulama ve Araştırma
Merkezi*

Sempozyum Programı

Açılış Konuşmaları

Prof. Dr. Abdullah Kızılıcık

Prof. Dr. Hayati Develi

Prof. Dr. Yhtiyar Paltore

Prof. Dr. Sedat Murat

Doç. Dr. Mehmet Arslan

Prof. Dr. Mahmut Ak

Prof. Dr. Erbolat Saurykov

Dr. Ravza Kavakcı Kan

İçindekiler

FÂRÂBÎ'DE SOSYO-POLİTİK BİR PROJE OLARAK MUTLULUK Ömer Mahir ALPER.....	4
FARABÎ'İN İNSANİ ve ETİK FİKİRLERİ Zhakipbek ALTAEV.....	6
FARABÎ'NİN FELSEFESİNDE AHLAK-SİYASET BİRLİKTELİĞİ Muharrem HAFIZ.....	8
PLATO VE FARABÎ ARASINDAKİ AHLAK Nadia HANNAWI.....	10
AL-FARABÎ'NİN FELSEFESİNDE İSLAM DİNİ Rozakhunov RAMİL.....	12
ÇOCUK EĞİTİMİNDE KAZAK GELENEKLERİ Muradova SALTANAT.....	13
FARABÎ ÇALIŞMALARININ TÜRK DÜNYASINA KAZANIMLARI Shynar Kaliyeva SAYAKHATKYZY.....	14
KAZAK FELSEFESİNİN METAFİZİK KÖKLERİ Ashirbayev SHERMAT.....	16
MODERN İNSANIN KENDİNİ BELİRLENMESİNİN FELSEFİK ANLAYIŞI Zharkymbayeva ZHANAR.....	18

FÂRÂBÎ'DE SOSYO-POLİTİK BİR PROJE OLARAK MUTLULUK

Ömer Mahir ALPER*

Öz: İnsanın gerçek ve nihai gâyesini, “ebedî mutluluk (es-sa‘âdetü’l-kusvâ)” olarak gören Fârâbî (v. 339/950), bu mutluluğun elde edilmesini, insan türüne özgü teorik/nazarî ve pratik/amelî potansiyelin/bilkuvvelîğin bilfiil hâle gelmesine bağlar. Ona göre bu bilfillik durumu, insanın gerçek anlamda kendini gerçekleştirmesi demek olan “yetkinlik”i ve dolayısıyla mutluluğu intaç eder. O halde sadece belirli bir düzeyde yetkin olanlar ya da kendini gerçekleştirenler mutlu olabilir. Ancak Fârâbî’ye göre “bilkuvve insan”dan “bilfiil insan”a uzanan süreç, kişisel ya da bireysel çaba ve tercihlerin çok ötesinde “erdemli/fâzıl” bir sosyo-politik ortamı ve organizasyonu talep eder. Erdemli “ilk başkan”ın (er-reîsü’l-evvel) öncülüğünde gerçekleşecek olan bu sosyo-politik düzenin kaçınılmaz yolu ise, varlığa ve varlık sıradüzenine dair sahih ve derinlikli bir tasavvurun “tahsîl”inden ve “tahyîl”inden geçer. Böylece Fârâbî’ye göre mutluluk, erdemli ilk başkan tarafından metafiziksel temeller üzerinde inşa olunmuş bir toplumsal ve siyasal organizasyonun sonucu olarak belirir. Fârâbî açısından böyle bir düzenin adına “millet” denir ve gerçek mutluluk, ancak erdemli milletle ve onun içerisinde bulunmakla temin edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Farabi, Sosyo-politik, Mutluluk.

AL-FÂRÂBÎ ON HAPPINESS AS A SOCIO-POLITICAL PROJECT

Abstract: Al-Fârâbî (d. 339/950) regards the eternal happiness (al-sa‘âda al-quswâ) as the true and ultimate goal of human being, and according to him, the attainment of this happiness is tied to the transformation of human-specific theoretical and practical potentiality into actuality. In his formulation, this actuality gives birth to perfection, as the true self-fulfillment of human being, hence, happiness. Thus, only those who are perfect to a certain degree or those who fulfilled

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Felsefesi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye (omahir@yahoo.com).

themselves are able to be happy. However, the process which involves the transformation from human-as-potentiality into human-as-actuality requires a virtuous socio-political medium and organization, beyond individual efforts and preferences. This socio-political order which is to be carried out under the guidance of the virtuous “first leader” inevitably necessitates the cultivation and envision of an accurate and profound conception regarding existence and ontological hierarchy. Thus, happiness emerges as the culmination of a societal and political organization built upon metaphysical foundations by the virtuous “first leader”. In Al-Fārābī’s thought, order in this form is called *milla* and the attainment of true happiness is possible only through the presence of the virtuous *milla* and being individually amongst it.

Keywords: Farabi, Socio-political, Happiness.

FARABİ'İN İNSANİ ve ETİK FİKİRLERİ

Zhakupbek ALTAEV*

Öz: Yazarın tarafından sunulan bu makalede dünya medeniyeti ve uygarlığında önemli yer alan, tarihimizdeki büyük şahıslardan biri, İslam Rönesans'ı döneminin büyük bilgini 'Hace-i Sani' (İkinci Öğretmen) Ebu Nasr El-Farabi'nin insani etik düşünceleri incelenmiştir.

Bu konuda El-Farabi'nin şuur, mutluluk ve insanlık özellikleri hakkındaki fikirlerini felsefi açıdan inceleyip kendi görüşlerimizle paylaşacağız. Etik, insanlık konuları üzerine Farabi felsefesinin eski gelenekler ile olan ilişkileri ve kendine has özellikleri açıklanacaktır. Zihin, mutluluk ve sadakat Farabi ilminde insani ilkeler olarak değerlendirilecektir. Ayrıca, makalede El-Farabi'nin sosyal, etik ve estetik düşünceleri ile Yunan döneminin büyük düşünürlerinin etkisi anlatılacaktır.

Farabi'ye göre yapılan temel sonuçlar olarak değerlendirilen eğitim, iyilik ve güzelliğin birliği hakkındaki düşünceleri geniş bir kapsamda incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Farabi, Etik, Düşünce, Felsefe.

ETHICAL AND HUMANISTIC IDEAS OF AL-FARABI

Abstract: The article proposed by the author is devoted to the ethical and humanistic ideas of the "Second teacher" Abu Nasr al-Farabi who left a significant mark in world culture and civilization, one of the great representatives of our history, a great scholar of the Muslim Renaissance. The article discusses the socio-ethical and political views of al-Farabi.

We are conducting a philosophical analysis of al-Farabi's ideas about reason, happiness, and humanity. We show the similarities and differences in the ethical thoughts of al-Farabi with the ancient tradition. Reason, happiness, virtue in the

* Prof. Dr., Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Felsefe ve Politik Bilimler Fakültesi, Al-Farabi Araştırma Merkezi Müdürü, Almatı, Kazakistan (altaev.kaznu@gmail.com).

teachings of al-Farabi is considered as a basic principle. The socially ethical, aesthetic views of al-Farabi were influenced by the great Greek philosophers.

The unity of knowledge, virtue and beauty is what Al-Farabi aspired to in his philosophy.

Keywords: Farabi, Ethical, Idea, Philosophy.

FARABI'NİN FELSEFESİNDE AHLAK-SİYASET BİRLİKTELİĞİ

Muharrem HAFIZ*

Öz: İslam siyaset felsefesinin kurucusu sayılan Farabi'nin bütün sisteminin bir siyaset (idâre/yönetim) felsefesi olarak görmek mümkündür. Farabi'nin gözünde âlemin düzeni ile insanın ahlaki yapısı/düzenlenişi aynı ilkelerin farklı düzlemde icraatını gerektirir. Siyaset felsefesi de âlem ile insanın ilahi ilkelere göre düzenlenişinin pratik boyutlarını konu edinir. Bu noktada modern siyaset teorilerinden farklı olarak, Platon'dan Farabi'ye kadar devam eden ve kadim düşüncenin istisnasız bir biçimde paylaştığı “ahlak ve siyaset birlikteliği” anlayışı tebarüz etmektedir. Platon'un “iyi yurttaş olabilmek için iyi insan olmak gerektiği” yönündeki evrensel çağrısı bu minvalde Farabi'nin görüşlerinde de yankılanmaktadır. Bu bildiride Farabi'nin felsefesinde ahlak-siyaset birlikteliği anlayışı, onun demokrasi ve eğitim hakkındaki görüşleri ekseninde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Farabi, Âlem, Siyaset, Ahlak, Demokrasi, Eğitim.

MORALITY AND POLITICS UNION IN THE PHILOSOPHY OF FARABI

Abstract: It is possible to see the whole system of Farabi, the founder of Islamic political philosophy, as a philosophy of politics (government). In Farabi's view, the order of universe and the moral structure of man necessitate the performing of the same principles on different planes. Political philosophy also deals with the practical aspects of the arrangement of the universe and the man according to divine principles. At this point, unlike modern political theories, the ancient apprehension of “the togetherness of ethics and politics” that has been continued from Plato to Farabi draws our attention. The universal call of Plato that “to be a good citizen necessitates to be a good man” echoes in the opinion of Farabi in this respect. In

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye (muharrem.hafiz@istanbul.edu.tr).

this presentation, the philosophy of moral-political coexistence in Farabi's philosophy will be examined in the light of his views on democracy and education.

Keywords: Al-Farabi, The universe, Politics, Morality, Democracy, Education.

PLATO VE FARABİ ARASINDAKİ AHLAK

Nadia HANNAWI*

Öz: Ahlak anlayışı Platon'un görüşünde "Mutlu şehir" adlı kitabında geçtiği gibi bir idealist kavramdır. Farabi ise ahlak kavramını ele alırken akıl unsurunu öne sürerek "Erdemli şehir halkının görüşleri" adlı risalesine göre münakaşa ve mukayese üzerine durmuştur. Platon konuyu metafizik teorisi açısından değerlendirirken Farabi ahlakı, imanla bağlamıştır. Bu anlamda Platon beş erdemi sorgulamıştır: adalet, emanet, işbirliği, amel ve dürüstlük, bir hayal şehrin varlığını tasavvur etmiştir. Farabi ise cüz'i ayrıntılara önem vermiş ahlakı ruh-beden, akıl-kalp, yer-gök gibi ikilemlere bağlamıştır. İnsanı tabiatan ayırmamıştır bunun üzerine ruhun yeryüzü herkesin yaşayabileceği cenneti addedip kalbi de bu şehrin başkanı saymıştır. Bu bildiri de Platon ve Farabi'nin ahlak, siyaset ve din ilişkilerini, eski veya yeni medeniyet farkı olmaksızın insanın olumlu veya olumsuz olarak bu sıfatların karışımıyla tekâmül ettiği ve bu sıfatlardan oluşumu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Farabi, Platon, Ahlak, Siyaset, İman.

الأخلاق بين أفلاطون والفارابي

ملخص: إن مفهوم أفلاطون للأخلاق في كتابه (المدينة السعيدة) هو مفهوم مثالي، بينما أتجه الفارابي في حديثه عن الأخلاق اتجاها عقليا يقوم على المجادلة والمقايسة النسبية كما في رسالته (آراء أهل المدينة الفاضلة ومضاداتها). وبينما أكد أفلاطون المسألة الميتافيزيقية، ربط الفارابي الاخلاق بالآيمان. وحين تساءل افلاطون عن خمسة فضائل وهي: العدالة، الأمانة، التعاون، العمل، الصدق متصورا وجود مدينة خيالية، نرى أن الفارابي قد اهتم بالتفصيلات الجزئية رابطا الاخلاق بمسألة الثنائيات كالروح والجسد والعقل والقلب والذكر والأنثى والارض والسماء. ولم يفصل الفارابي بين الطبيعة والانسان ولهذا صار القلب هو الرئيس والروح هي المدينة الفاضلة التي أرادها جنة أرضية يتساوى فيها الجميع. وفي هذا المقال توضيح كيف ربط كل من أفلاطون والفارابي الأخلاق بالسياسة والدين، وأن المرء متوزع بين هذه الصفات الثلاث سلبا أو ايجابا،

* Prof. Dr., Bağdat Mustansariye Üniversitesi, Dil Felsefesi Bölümü, Bağdat, Irak (nada2007hk@yahoo.com).

بمعنى أن كيان المرء لا يكتمل إلا بتمازج أخلاقه بالسياسة وبالدين، ولا فرق في ذلك بين حضارة قديمة وأخرى حديثة أو حقبة متقدمة وأخرى متأخرة.

كلمات مفتاحية: الفارابي، افلاطون، السياسة، الأخلاق، الإيمان

AL-FARABİ'NİN FELSEFESİNDE İSLAM DİNİ

Rozakhunov RAMİL*

Öz: Al-Farabi, öncelikle Kur'an'da bulunan kutsal kitaplarda yer alan ana fikirleri paylaşmıştır. Ona göre bir Müslüman, sadece tek bir Allah'ın olduğuna inanmalı ve ona itaat etmelidir. Al-Farabi bu önermede anlaşmazlığa düşmeden özgürce fikirlerini açıklar. Al-Farabi, Kur'an'da Allah'ın insanı, ahlakın üstün niteliğine sahip bir varlık olarak niteleyip Allah'ı her yerde doğüstü, görünmez ve tanımlanamayan bir olay olarak görür. Eserlerinin içeriğinde, Farabi'nin daha rasyonel olması, sorunların özünü ortaya koyması, kutsal tarafları ılımlı ve kendine özgü bir şekilde ele alır. Al-Farabi çalışmalarına Allah'ın adıyla başlar ve övgü ile biter, ancak eserleri dini dogmalardan uzaktır.

Anahtar Kelimeler: Farabi, Felsefe, İslâm, Kur'an.

ISLAM RELIGION IN THE PHILOSOPHY OF AL-FARABI

Abstract: Al-Farabi fully shared the main ideas set forth in the sacred books primarily in the Quran. A Muslim must firmly believe that there is only one god - Allah, and man must be completely submissive to him. Al-Farabi does not dispute this postulate, he is even deeply convinced of this. Al-Farabi believed that Allah in the Quran as a creature with human moral qualities, but superlatives (he is angry with people, then forgives, loves some, blames others) Al-Farabi treats Allah as a supernatural omnipresent, invisible, and unidentified phenomenon. In the contents of his works, al-Farabi is more rational, revealing the essence of the problems, he treats the sacral sides in a moderate and peculiar way. Al-Farabi begins his work with the name of Allah and ends with praise, but his works are different from religious dogmas.

Keywords: Farabi, Philosophy, Islam, the Holy Quran.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Felsefe Fakültesi, Almati, Kazakistan (r.rozakhunov@mail.ru).

ÇOCUK EĞİTİMİNDE KAZAK GELENEKLERİ

Muradova SALTANAT*

Öz: Bu makalede çeşitli Kazak gelenekleri anlatılmakta, onların betimlemeleri ve açıklamaları yapılmaktadır. Gelenekler bir çocuğun hayatının ilk günlerinden itibaren endişe eder ve büyüüp onunla beraber gelişmesi dikkate alınır. Göçebe halkın yaşamının sosyo-felsefi bir analizi geleneklerine paralel olarak yürütülür. Kazak geleneklerinin genç neslin yetiştirilmesindeki rolüne ve etkisine özel bir yer verilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Gelenek, Eğitim, Göçebe.

KAZAKH TRADITIONS OF CHILD EDUCATION

Abstract: This article describes the various Kazakh traditions, their description and explanation is given. The traditions concerning the child from the first days of his life and accompanying him as he grows and develops are considered. A socio-philosophical analysis of the life of the nomadic people and a parallel with its traditions and customs are carried out. A special place is given to the role and influence of Kazakh customs and traditions on the upbringing of the younger generation.

Keywords: Child, Traditions, Education, Nomads.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Felsefe Fakültesi, Almatı, Kazakistan (saltanat.muradova@gmail.com).

FARABİ ÇALIŞMALARININ TÜRK DÜNYASINA KAZANIMLARI

Shynar Kaliyeva SAYAKHATKYZY*

Öz: Ebu Nasr Muhammed El-Farabi (870-950) Orta Çağ tarihi şehri Otrar/Farab'da doğan, eserlerini Arapça yazan ünlü bilim adamıdır. Bu yüzden sadece Arap ve Türkler için değil, tüm insanlığına ilim ve uygarlık alanında unutulmaz bir iz bırakmıştır. El Farabi'nin bize bıraktığı mirası felsefe, mantık, seyaset, din, edebiyat gibi kendisini araştıran alanlar eski Kazak yerinde Turan'da bulunan Türklerin yazılı anıtları gibi çok önemlidir. Bu mirasların hepsi El Farabi'nin doğum tarihini, bilim adamı oluşunu, çevresini, yaşadığı çağın ve kültürün görünüşünü bize gösterecek önemli kaynaklardır.

El Farabi'nin X. yüzyılda yazılmış eserlerinde sadece Kazak kültürünün tarihini değil, tüm Türk dünyasının kültürünü görebiliriz, bu nedenle hepimiz için onun eserlerinin ilmi ve kültürel rolü çok önemlidir. El Farabi ana dili olmayan Arap dilinde iyi konuşabilen, Yunan felsefesini Arap dilinde araştırabilen bir Türk bilim adamıdır.

Ebu Nasr El-Farabi, zaman ve boşluğu bağlayan çok yönlü bir bilim adamıdır. Onun eserlerini araştırmak dünyanın neresinde olursa olsun kendi değerini kaybetmiyor. Kazakistan ise Türk dünyası için ilk sıradaki bilim projeleri ve araştırmanın önemli konularından biri olacaktır diye düşünüyoruz. Bu yüzden son zamanlarda Kazakistan'ın Farabi araştırmalarının gelişmesi, Türkiyeli bilim adamları da dâhil olmak üzere yabancı bilim adamlarının deneyimleri ışığında yeni bir ivme kazanacağı düşüncesindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Farabi, Türk Dünyası, Kazak, Kültür.

* Doç. Dr., Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Şarkiyat Çalışmaları Fakültesi, Uzak Doğu ve Güney Asya Bölümü, Almatı, Kazakistan.

THE PERFORMANCE OF THE FARABI STUDIES TO THE TURKISH WORLD

Abstract: Abu Nasr Muhammad Al-Farabi (870-950) is an encyclopedic, scientist who wrote works in Arabic and was born in Otrar Farab, a medieval historical town. He left an indelible mark not only in the Turkic or Arabian world but also in all human sciences and civilization. Al-Farabi's written heritages in the spheres as philosophy, logic, political science, religion, and poetry are valuable as a monument to the history of the Turks and ancient Kazakh lands - Turan. Each of them are important source of information for today's sciences as part of Al-Farabi's birth, as a scientist, a living environment, as a part of a different era and culture.

In the works of Al Farabi that were written in the X century, we can see not only the history of the Kazakh culture, but the culture of the entire Turkic world, so the knowledge and cultural role of his works are very important. In spite of the fact that Arabic language was not his native language, Al-Farabi could speak Arabic very well and also he is considered as Turkish scientist who made research works on Greek philosophy in Arabic language.

Abu Nasr Al-Farabi is a versatile scientist who connected time and space. His works do not lose their value despite of the fact where they are investigated. We think that Kazakhstan will be one of the significant topics of science projects and research in the Turkish world.

Keywords: Farabi, Turkic World, Kazakh, Culture.

KAZAK FELSEFESİNİN METAFİZİK KÖKLERİ

Ashirbayev SHERMAT*

Öz: Metafizik, evrenin temellerini fiziksel dünyanın dışında tutan bir bilim veya araştırma alanıdır. Başka bir deyişle, metafizik, insanın bulunduğu yerde, varoluş sorularının bütünsel bir düşüncesini gerçekleştirmeye yönelik bir girişimin yapıldığı bir felsefi doktrin alanıdır. Türk ve İslam dünya görüşünün ayrılmaz bir parçası olan Kazak felsefesi, dünya düzeninin metafizik kavramları ve gerekçeleriyle temelde iç içe geçmiş durumdadır.

Uzun bir süre boyunca, özellikle Rus Çarlık ve Sovyet döneminin sömürgeleştirilmesi dönemlerinde Kazak düşüncesi, bir çok engel ve kısıtlama içinde kendini bulduğu maddi, Euro merkezli metodoloji açısından ele alındı. Ve Sovyet sonrası dönemde, ulusal felsefe çalışmasına yönelik tek taraflı bir yaklaşımın görüşleri vardır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Metafizik, Kazak.

METAPHYSICAL ROOTS OF KAZAKH PHILOSOPHY

Abstract: Metaphysics is a science or area of research that considers the foundations of the universe that are outside the physical world. In other words, metaphysics is an area of philosophical doctrine in which an attempt is made to conduct a holistic consideration of the questions of being, in the center of which man is located. Kazakh philosophy, as an integral part of the Turkic and Islamic worldview, is fundamentally closely intertwined with the metaphysical concepts and rationales of the world order.

For a long time, in particular the periods of colonization of Russian tsarism and the Soviet period, Kazakh thought was considered from the standpoint of material, Eurocentric methodology, as a result of which it found itself in numerous barriers

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Felsefe Fakültesi, Almati, Kazakistan (shermat70@mail.ru).

and restrictions. And the post-Soviet period, there are views of a one-sided approach to the study of national philosophy.

Keywords: Philosophy, Metaphysical, Kazakh.

MODERN İNSANIN KENDİNİ BELİRLENMESİNİN FELSEFİK ANLAYIŞI

Zharkymbayeva ZHANAR*

Öz: Bir kişinin kendini tanıması sorunu, XX. yüzyılın sonunda ortaya çıkan, bir bütün olarak felsefi düşüncenin ve modern toplumun temel sorunlarından biridir. İnsanın kendi doğasını bilme arzusu, bu öz kimlik tanımını açıklamayı amaçlayan ana cevaplardan biridir.

Bu makale, insan varoluşunun anlamıyla ilgili soruları çözmenin, insanlara toplumdaki sosyal rollerini bulmada felsefi ve ideolojik yaklaşımları tartışıyor. Öz-tanımlama kavramının tanımına ve XXI. yüzyılın kişiliğinin kendini tanımlama sorunlarının çözülmesine vurgu yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Modern İnsan, Toplum.

PHILOSOPHICAL UNDERSTANDING THE SELF-IDENTIFICATION OF A MODERN PERSON

Abstract: The problem of self-identification of a person is one of the main problems of philosophical thought and modern society as a whole, acutely manifested at the end of the 20th. The desire of man to know his own nature is one of the main answers aimed at explaining this term of self-identification.

The article deals with philosophical and ideological approaches to solving questions about the meaning of human existence, finding people's social role in society. Emphasis is placed on the definition of self-identification, and solving the problems of self-identification of the 21st century.

Keywords: Philosophy, Modern Man, Society.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Felsefe Fakültesi, Almati, Kazakistan (zhanar_z@mail.ru).